सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३-२०२४

वित्त विभाग

(संचालनालय, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा)

(प्रकाशन क्रमांक ६)

*

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई

२०२३

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३-२०२४

वित्त विभाग

संचालनालय, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा

(प्रकाशन क्रमांक ६)

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई

२०२३

एच २४९१-१

वित्त विभाग-कार्यक्रम अंदाजपत्र

१	वित्त विभाग, मंत्रालय
२	संचालनालय, लेखा व कोषागारे
३	वस्तू व सेवाकर विभाग
४	महाराष्ट्र राज्य लॉटरी
५	विमा प्रशासन संचालनालय
६	संचालनालय, स्थानिक निधी लेखा परीक्षा

अनुक्रमणिका

प्रकरण क्र.	शिर्षक	पृष्ठ क्रमांक
	प्रस्तावना	(तीन)
१	विकासाचा संक्षिप्त दृष्टीक्षेप	१
२	संस्थात्मक रचना	२
३	कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या	३
४	आर्थिक वर्ष २०२३-२४ साठीच्या कामाचा आढावा	६
५	ई-गव्हर्नन्सच्या दिशेने	९
६	परिशिष्ट	
	परिशिष्ट १ : अर्थसंकल्पीय तरतूद सन २०२३ -२४	११
	परिशिष्ट २ : पदनिहाय विवरणपत्र	१२
	परिशिष्ट ३ : कार्यरत महिला अधिकारी/कर्मचारी यांची सांख्यिकीय माहिती दर्शविणारे विवरणपत्र	१३

प्रस्तावना

"उत्तरदायित्व आणि पारदर्शकता" या लोकशाही व्यवस्थेतील सुशासनाच्या दोन मुख्य तत्त्वांचे पालन हे सार्वजनिक लेखापरीक्षणाचे कार्य किती चांगल्या प्रकारे पार पाडले जाते यावर अवलंबून असते.

श्री. विनोद राय, माजी नियंत्रक व महालेखापाल, भारत

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालय हे महाराष्ट्र राज्यातील पंचायती राज संस्था व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाचे मुख्य लेखापरीक्षक आहेत. महाराष्ट्र स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनयम १९३० च्या कलम (३) (एक)(अ) अन्वये संचालक, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभाग यांना " संवैधानिक मुख्य लेखापरीक्षक " म्हणून घोषित केले आहे. ज्यांना मुख्यत: महाराष्ट्र स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम १९३० व तत्संबंधीचे सुधारीत नियम व अधिनियमाद्वारे लेखापरीक्षण करणे व तदनुषंगिक कार्य करण्याचे अधिकार प्रदान करण्यात आले आहेत. स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या व्यतिरिक्त संचालनालयाकडे अनेक प्रमुख संस्थांचे लेखापरीक्षण सोपविण्यात आले आहे. ज्यामध्ये प्रामुख्याने महाराष्ट्रातील चार कृषि विद्यापीठे (अंतर्गत २५६ संस्था), एक पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ (अंतर्गत १६ संस्था) आणि २२६ विविध संकिर्ण संस्थांचा समावेश होतो. अशाप्रकारे संचालनालयाच्या लेखापरीक्षणाचा विस्तार आजतागायत २८,८८० संस्थांपर्यंत वाढला आहे.

लेखापरीक्षणाच्या उद्देशाप्रमाणे स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालय हे लेखापरीक्षण करीत असलेल्या संस्थांच्या कामकाजाबाबत अपहार, गैरव्यवहार व दुर्विनियोग निदर्शनास आणून देऊन त्या संस्थामध्ये कार्यक्षमता, जबाबदारी व पारदर्शकता आणण्यासाठी आपली भुमिका बजावते. त्याचप्रमाणे राज्य विधानमंडळाच्या पंचायती राज समितीद्वारे तपासलेल्या वार्षिक पुर्नविलोकन अहवालाद्वारे आर्थिक विवेक आणि शिस्त आत्मसात करण्यास देखील मदत करते.

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाने देखील महाराष्ट्र शासनाच्या ई-गव्हर्नन्स धोरणाद्वारे ठरवून दिलेली उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी त्यांचे प्रचलित कार्यपध्दतीचे आधुनिकीकरण करून स्वत:ला अधिक कार्यक्षम व मजबूत करण्याचा प्रयत्न केला आहे. यानुषंगाने लेखापरीक्षणाचे कामकाज अधिक कार्यक्षमतेने होण्यासाठी संचालनालयाने **MAINS** (महाराष्ट्र ऑडिट इन्फॉर्मेशन नेटवर्क सिस्टीम) नावाची वेब आधारित प्रणाली विकसित केली आहे. ज्यामध्ये जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या, नगर परिषदा, महानगरपालिका यांची लेखापरीक्षणाच्या नियोजनाच्या टप्प्यापासून अहवाल निर्गमित करण्यापर्यंतची प्रक्रिया स्वयंचलित केली आहे. तसेच या प्रणालीवर स्थानिक स्वराज्य संस्थांद्वारे सादर करण्यात येणारी प्रलंबित परिच्छेदांची अनुपालन प्रक्रीया सुलभ करण्यासाठी " परिच्छेद अनुपालन पोर्टल " **(Local Fund Compliance of Audit Para - L-CAP)** नावाचे एक स्वतंत्र वेब आधारित पोर्टल विकसित केले आहे. त्याचप्रमाणे

वार्षिक लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवालाच्या संकलनासाठी **RAR (Review Audit Report)** नावाचे पोर्टल विकसित केले आहे.

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालय हे कर्मचारी व अधिकारी यांची कार्यक्षमता व गुणवत्ता वाढवून त्यांना सक्षम करण्याच्या दृष्टीने राज्यातील विविध प्रशिक्षण संस्थांमार्फत विविध ऑनलाइन आणि ऑफलाइन प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करते. भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक कार्यालयाकडून स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयास प्रभावी कामकाजासाठी वेळोवेळी तांत्रिक मार्गदर्शन प्राप्त होते. तसेच विविध वित्त आयोगाच्या शिफारशी आणि मार्गदर्शक तत्त्वांनी स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयास लेखापरीक्षण पद्धती आणखी सुधारण्यास आणि प्रमाणित करण्यास मदत केली आहे.

पंचायती राज मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या शिफारशीनुसार सन २०२०-२१ या आर्थिक वर्षापासून १४ व्या व १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत प्राप्त झालेल्या अनुदानाचे ग्रामपंचायत खात्याचे लेखापरीक्षण करण्याकरिता AOL(Audit Online System) या संगणक प्रणालीचा महाराष्ट्र राज्याने स्वीकार केला आहे. त्यानुषंगाने संचालनालयाने सन २०१९-२० या आर्थिक वर्षाचे ग्रामपंचायतींचे २०% लेखापरीक्षण AOL(Audit Online System) या संगणक प्रणालीवर पूर्ण करण्याचे लक्ष्य साध्य केले आहे. **तसेच सन २०२०-२१ या आर्थिक वर्षाकरिता १४ व्या व १५ व्या वित्त आयोगा अंतर्गत प्राप्त अनुदानाचे ९७% ग्रामपंचायत लेखापरीक्षण AOL(Audit Online System) संगणक प्रणालीवर माहे नोव्हेंबर २०२२ पर्यंत पूर्ण केले आहे.**

महाराष्ट्र शासन हे स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाच्या कक्षेतील संस्थांव्यतिरिक्त अन्य अधिकाधिक संस्थांचा समावेश करुन त्यांचे लेखापरीक्षण करण्याकरीता वेळोवेळी या विभागास नियुक्त करत असतात. तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या कक्षेत असलेल्या विविध संस्थांचे आवश्यक असेल तेव्हा विशेष लेखापरीक्षण करण्यासाठी स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयास शासनाकडून प्राधिकृत करण्यात येते. हि बाब केवळ लेखापरीक्षक म्हणून स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाची विश्वासार्हताच नाही तर वर्तमान संदर्भात तिची वाढती भूमिका देखील अधोरेखित करते.

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाच्या लेखापरीक्षणाची व्याप्ती सतत विस्तारत असून पुरेसे मनुष्यबळ उपलब्ध नसताना देखील संचालनालयाने शासकीय लेखापरीक्षण क्षेत्रात व्यावसायिक मानके आणि कौशल्य प्रदर्शित करण्याचा प्रयत्न केला आहे. स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे वैधानिक लेखापरीक्षक म्हणून संचालनालय केवळ पहारेकरी (वॉचडॉग) म्हणून काम करत नाहीत तर त्यांच्यासाठी एक मित्र, तत्त्वज्ञ आणि मार्गदर्शक म्हणून काम करते.

(माधव नागरगोजे)
संचालक
स्थानिक निधी लेखापरीक्षा
संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य

प्रकरण १

विकासाचा संक्षिप्त दृष्टीक्षेप

भारतातील पंचायती राज संस्था सत्तेचे विकेंद्रीकरण व लोकसहभागासह तळागाळातील लोकशाहीची कल्पना करते. आधुनिक काळात विविध घडामोडीतून स्थानिक स्वराज्य संस्थेचा विकास झाला ज्याची सुरुवात लॉर्ड मेयो यांच्या १८७० चा स्थानिक स्वराज्य संस्थेचा ठराव व लॉर्ड रिपॉनचा १८८२ चा ठराव, ज्याला **"स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा मॅग्ना कार्टा"** असेही म्हटले जाते, यांपासून झाली. भारताची राज्यघटना राज्य धोरणांची निर्देशक तत्त्वांमध्ये कलम ४० नुसार राज्याला ग्रामपंचायती संघटीत करण्यासाठी पावले उचलण्याचे निर्देश देते. स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या बळकटीकरणासाठी करण्यात आलेले पूर्वीचे सर्व प्रयत्न आणि सुधारणांची परिणीती ७३ व्या व ७४ व्या घटना दुरुस्ती कायदा सन १९९२ मध्ये झाली.

स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या विकासाबरोबरच त्यांच्या लेख्यांचे लेखापरीक्षण करण्यासाठीच्या यंत्रणांचाही समांतर विकास झाला. अशाप्रकारे स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालय, महाराष्ट्रची सुरुवात महालेखाकार कार्यालय, यापासून सन १८८४ मध्ये मुंबईच्या बाह्य लेखापरीक्षण शाखेच्या स्वरूपात बदल होऊन विविध ऐतिहासिक टप्प्यांतून एक पूर्ण वैधानिक संस्था म्हणून विकसित झाली आहे. सन १८९४ मध्ये सिंध आणि उत्तर विभागातील नगरपालिकांचे लेखापरीक्षण या शाखेकडे सोपवण्यात आले. सन १९०७ मध्ये इतर नगरपालिका, जिल्हा स्थानिक मंडळे आणि कॅन्टोन्मेंट फंड (कटक मंडळ) यांचा समावेश करण्यासाठी शाखेची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्यांचा विस्तार करण्यात आला. सन १९१३ मध्ये विभागाची आणखी पुनर्रचना करण्यात आली आणि तालुका स्थानिक मंडळे, नागरी रुग्णालये यांचे लेखापरीक्षण सोपविण्यात आले ज्यामुळे ही शाखा स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाची खरी अग्रदूत बनली.

मुंबई स्थानिक निधी अधिनियम, १९३० ने स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाची व्याप्ती परीक्षक संस्था म्हणून अधिक मजबूत केली. ज्यामुळे स्थानिक संस्था, नगरपालिका, शाळा मंडळे आणि अधिसूचित श्रेत्र समित्यांसाठी अधिसूचना क्र. ७६२९, दिनांक २३ मार्च १९३१ व अधिसूचना क्र. ९२७०, दिनांक २ नोव्हेंबर १९३२ द्वारे संचालक, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा वैधानिक लेखापरीक्षक बनले.

मुंबई शासन वित्त विभागाचे शासन निर्णय क्रमांक टीआरए-१६५७-८०५-सी-जी-३, दिनांक ३० एप्रिल १९५८ नुसार १९५८ मध्ये एक महत्त्वाच्या वाटचालीमध्ये हा विभाग भारताच्या नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षकांच्या विभागाकडून दिनांक १ मे १९५८ पासून राज्य सरकारच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आला. मुंबई स्थानिक निधी लेखापरीक्षा (विस्तार आणि सुधारणा) अधिनियम, १९६० पारित होऊन स्थानिक निधी लेख्याची मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा म्हणून पुनर्रचना केली. महाराष्ट्र राज्याच्या निर्मितीनंतर १ जानेवारी १९६२ पासून स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभाग नव्याने निर्माण झालेल्या संचालनालय, लेखा व कोषागारे अंतर्गत आणण्यात आला.

ग्रामपंचायत लेख्यांचे लेखापरीक्षण १९६४ पासून जिल्हाधिकाऱ्यांच्या कार्यक्षेत्रातून स्थानिक निधी लेखापरीक्षा कक्षेत आणले गेल्याने विभागाची व्याप्ती वाढली आहे.

७३ व्या व ७४ व्या घटना दुरुस्ती कायद्याने पंचायती राज संस्था व नागरी स्वराज्य संस्था बाबत विभागाची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्यांमध्ये लक्षणीय वाढ केली आहे. परिणामी त्यांच्या आर्थिक स्त्रोतांमध्येही लक्षणीय वाढ झाली, त्यामुळे स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या लेखापरीक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालय निर्माण करणे आवश्यक झाले. त्यानुसार महाराष्ट्र शासन, वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. सेवा प्र. २०.०८/ प्र.क्र. ७९/२/कोषा प्रशा-०३, दिनांक २८ मे २००८ अन्वये स्थानिक निधी लेखा संचालनालयाची निर्मिती करण्यात आली. तसेच शासन निर्णय क्र. सेवा प्र. २०.०८/ प्र.क्र. १९७/२/कोषा प्रशा-०३, दिनांक १ ऑगस्ट २००८ नुसार मुख्य लेखापरीक्षकांना संचालनालयाचे प्रमुख म्हणून घोषित केले.

१३ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार ३१ मार्च २०११ रोजी महाराष्ट्र शासन, वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र.स्थानिले-१०१०/ प्र.क्र.२६(ब) विमाप्रशासन, दिनांक ३१ मार्च २०११ अन्वये महानगरपालिकेचे लेखापरीक्षण स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाकडे सोपविण्यात आले.

वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. सेवाप्र-२०११/प्र.क्र.७१/ कोषा.प्रशा-०३, दिनांक १८ एप्रिल २०११ अन्वये संचालनालयाचे "स्थानिक निधी लेखा परीक्षा संचालनालय" असे सुधारित नामाभिधान करण्यात आले आणि मुख्य लेखा परीक्षक, सह मुख्य लेखा परीक्षक, उपमुख्य लेखा परीक्षक (वरिष्ठ), उपमुख्य लेखापरीक्षक (कनिष्ठ) या पदांची अनुक्रमे संचालक, सहसंचालक, उप संचालक, सहायक संचालक अशी पुनर्रचना करण्यात आली.

------***------

प्रकरण २

संस्थात्मक रचना

महाराष्ट्र शासनाच्या वित्त विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली स्थानिक निधी लेखा परीक्षा संचालनालय कार्य करते. त्याचे मुख्य कार्यालय कोकण भवन, नवी मुंबई येथे असून संचालक, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा हे विभाग प्रमुख आहेत. कोकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती आणि नागपूर अशी सहा महसूल विभागांमध्ये सहा प्रादेशिक कार्यालये आहेत, ज्यांचे कार्यालय प्रमुख **'सहसंचालक'** आहेत. तसेच ३४ जिल्हा कार्यालये कार्यरत आहेत. जिल्हा कार्यालयाचे प्रमुख **"सहायक संचालक"** असतात. विभागप्रमुख या नात्याने संचालक हे त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील अधिनस्त कार्यालयांना लेखाविषयक बाबींविषयी सुधारणा सुचवितात. संचालनालयाकडून दरवर्षी विभागीय कार्यालयांची तसेच सहसंचालक विभागीय कार्यालयांद्वारे त्यांच्या अधिनस्त जिल्हा कार्यालयांची प्रशासकीय तपासणी केली जाते.

१३ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार शासन निर्णय वित्त विभाग सेवाप्र-२०१२/प्र.क्र. ९९/ कोषा (प्रशा-३) दिनांक २३ फेब्रुवारी २०१२ अन्वये महानगरपालिकांचे लेखापरीक्षण करण्यासाठी सहसंचालक (महानगरपालिका लेखापरीक्षण) नियंत्रणासाठी स्वतंत्र शाखा तयार करण्यात आली. सहसंचालक (महानगरपालिका लेखापरीक्षण) यांच्या नियंत्रणाखाली तीन उपविभागांमध्ये विभागलेली महानगरपालिका लेखापरीक्षण विभाग कार्यरत आहेत. उपसंचालक हे प्रत्येक उपविभागाचे प्रमुख आहेत.

महाराष्ट्र शासन वित्त विभाग शासन निर्णय क्र. सेवाप्र.२०२०/प्र.क्र.१४/कोषा(प्रशा-०३), दिनांक २२ डिसेंबर २०२१ नुसार स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाचा सुधारित आकृतिबंध मंजूर करण्यात आलेला आहे. त्यानुसार एकूण मंजूर पदे १४१९ सुधारित करण्यात आलेली आहे. त्यापैकी लेखापरीक्षणासाठी ११०८ कर्मचारी उपलब्ध आहेत. तसेच प्रत्येक लेखापरीक्षकांस प्रतिवर्षी १८५ श्रमदिन उपलब्ध होतात.

संघटनात्मक रचना :

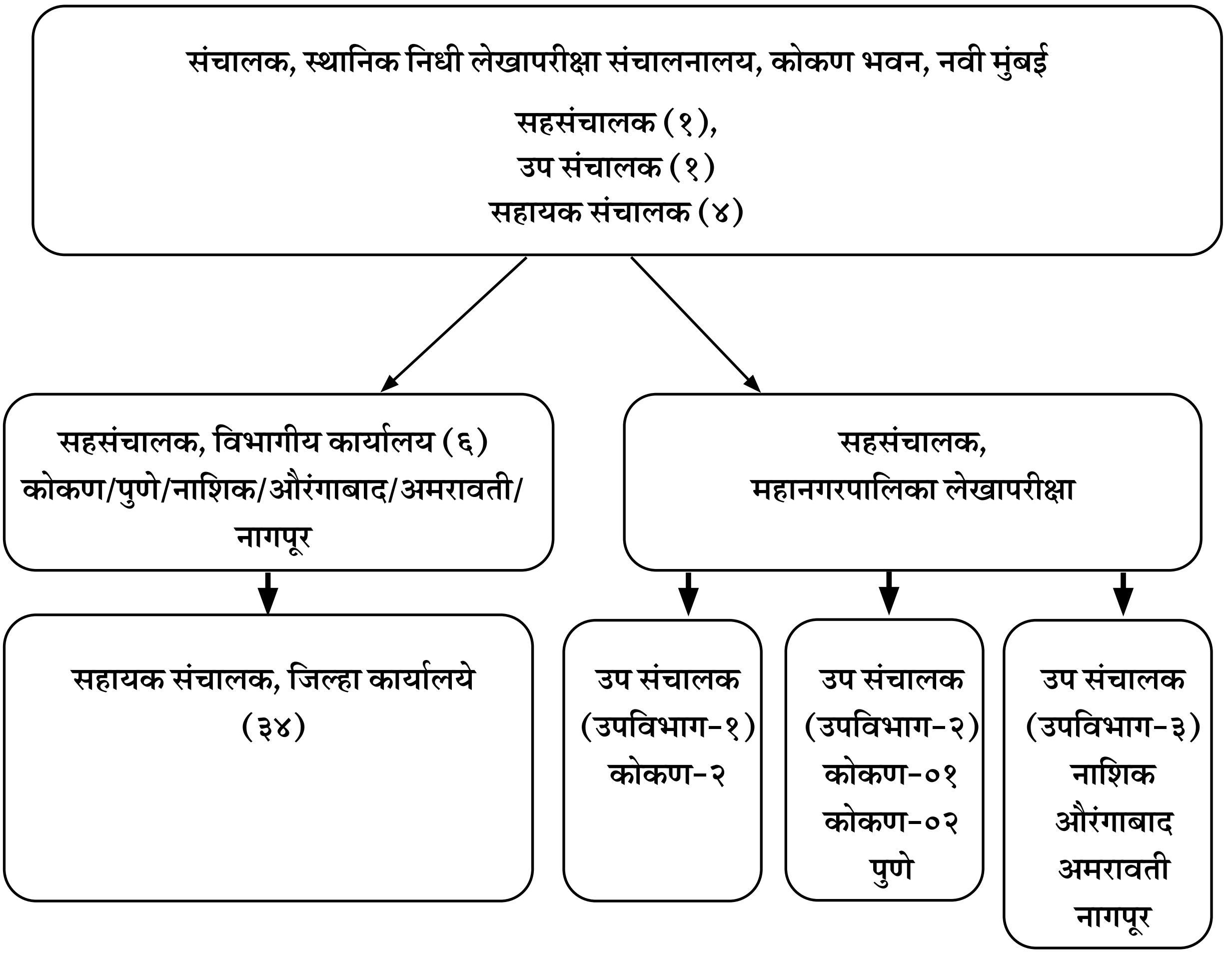

प्रकरण ३

कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या

(अ) स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाची लेखापरीक्षणाविषयक कार्ये:

१. राज्यातील सर्व पंचायतीराज संस्थांचे लेखापरीक्षण ज्यामध्ये जिल्हा परिषदा (३४), पंचायत समित्या (३५१) आणि ग्रामपंचायती (२७,८४८) आहेत.

२. राज्यातील सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण ज्यामध्ये महानगरपालिका (२७), महानगरपालिका परिवहन उपक्रम (६), नगर परिषदा (२४५), नगर पंचायती (१३८) आहेत.

३. कृषी विद्यापीठे (४) अंतर्गत २५६ संस्था, महाराष्ट्र पशुवैद्यकीय आणि मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ (१) अंतर्गत १६ संस्था आणि इतर संकिर्ण संस्थांचे (२२६) लेखापरीक्षण करणे .

४. मुंबई स्थानिक निधी लेखापरीक्षा नियम १९३१ मधील नियम क्र. १५अंतर्गत आवश्यकतेनुसार विशेष लेखापरीक्षण करणे.

नियामक संरचना / चौकट :

१. मुंबई स्थानिक निधी लेखापरीक्षा नियम , १९३१, महाराष्ट्र स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम (सुधारणा) अध्यादेश, २०११, स्थानिक निधी लेखा कार्यालयीन नियमपुस्तिका, १९६४ व १३ व्या वित्त आयोगाच्या मार्गदर्शक तत्त्वानुसार, महाराष्ट्र शासन वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र.स्थानिले-१०१०/प्र.क्र.२६(ब) विमा प्रशासन, दिनांक ३१ मार्च २०११, जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१, जिल्हा परिषद व पंचायत समिती लेखासंहिता, १९६८ नुसार जिल्हा परिषद, पंचायत समित्यांचे लेखापरीक्षण केले जाते.

२. महाराष्ट्र ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ आणि महाराष्ट्र ग्रामपंचायत (लेखापरीक्षण) नियम, १९६१ नुसार ग्रामपंचायतींचे लेखापरीक्षण केले जाते.

३. नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण महानगरपालिका अधिनियम, १९४९, व त्यामध्ये झालेली सुधारणा, २०११, महाराष्ट्र नगरपरिषदा, तसेच १३ व्या वित्त आयोगाच्या मार्गदर्शक तत्त्वानुसार, महाराष्ट्र शासन वित्त विभाग, शासन निर्णय नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ व त्यामधील वेळोवेळी झालेल्या सुधारणांनुसार केले जाते. क्र.स्थानिले-१०१०/प्र.क्र.२६(ब) विमा प्रशासन, दिनांक ३१ मार्च २०११ नुसार लेखापरीक्षण केले जाते.

४. ग्रामपंचायतीला मिळणाऱ्या PESA या निधीचे शासन निर्णय क्र. पेसा अ/२०१७/प्र.क्र.१४४/का-१७, दिनांक ४ ऑक्टोबर २०१७ नुसार लेखापरीक्षण केले जाते.

५. संकिर्ण संस्थांचे लेखापरीक्षण संबंधित संस्थांच्या कायद्यानुसार केले जाते.

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाद्वारे खालील संस्थांचे लेखापरीक्षण केले जाते :—

अ. क्र. (१)	वर्गवारी (२)	लेखापरीक्षा संस्थाचे प्रकार (३)	संस्थाची संख्या (४)
१	पंचायती राज संस्था	जिल्हा परिषद	३४
२		पंचायत समिती	३५१
३		ग्रामपंचायती	२७८४८
४	नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था	नगर पंचायती	१३८
५		नगरपालिका	२४५
६		महानगरपालिका	२७
७		महानगरपालिका परिवहन उपक्रम	६
८	संकिर्ण संस्था	कृषि विद्यापीठे	४ (अंतर्गत २५६ संस्था)
९		महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ	१ (अंतर्गत १६ संस्था)
१०		इतर संकिर्ण संस्था	२२६
		एकूण	**२८८८०**

लेखापरीक्षण प्रक्रिया :—

स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण हे नियुक्त केलेल्या संस्थेच्या लगतच्या मागील आर्थिक वर्षाचे वार्षिक नियोजन करून केले जाते.

जिल्हा परिषद, पंचायत समित्या आणि नगरपरिषदांच्या तपशीलवार लेखापरीक्षणासाठी मार्च महिन्याचे व्यवहार अनिवार्य आणि कोणतेही दोन महिन्यांची यादृच्छिक निवड करून तपशिलवार लेखापरीक्षण केले जाते. उर्वरित कालावधीसाठी आर्थिक व्यवहारांचा सर्वसाधारण आढावा घेतला जातो.

ग्रामपंचायतींसाठी प्रत्येक महिन्याच्या व्यवहारांचे तपशिलवार लेखापरीक्षण केले जाते. महानगरपालिकांसाठी एका महिन्याच्या व्यवहारांचे तपशीलवार लेखापरीक्षण केले जाते आणि उर्वरित कालावधीतील आर्थिक व्यवहारांचा सर्वसाधारण आढावा घेतला जातो. राज्य आणि केंद्र सरकारकडून महापालिकांना मिळणाऱ्या अनुदानाशी संबंधित खर्चाचे तपशीलवार लेखापरीक्षणही दरवर्षी केले जाते.

संचालनालय, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाद्वारे केले जाणारे लेखापरीक्षण हे आर्थिक/अनुपालन लेखापरीक्षण असते. ज्यामध्ये अपहार, दुर्विनियोग किंवा अफरातफर यावर विशेष भर असतो.

लेखापरीक्षण वार्षिक नियोजन :—

स्थानिक निधी लेखा परीक्षण विभागाद्वारे लेखापरीक्षण करण्यात येणाऱ्या संस्थांचे लेखा परीक्षण पुढीलप्रमाणे वार्षिक नियोजन करण्यात येते.

१. माहे जुलै ते सप्टेंबर :- जिल्हा परिषद व पंचायत समिती

२. माहे ऑक्टोबर :- नगरपालिका, नगरपंचायत आणि नगरपालिका शिक्षण मंडळ

३. माहे नोव्हेंबर :- संकीर्ण संस्था

४. माहे डिसेंबर ते जून :- ग्रामपंचायत

लेखापरीक्षणा दरम्यान आढळलेली लबाडी व अपहार प्रकरणे :—

संचालनालय, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाद्वारे निर्गमित केलेल्या लेखापरीक्षण अहवालात खालील प्रमाणे लबाडी व अपहार प्रकरणे आढळलेली आहेत :-

अनु. क्र.	तपशील	२०२१-२०२२		२०२२-२०२३	
		प्रकरणे	रक्कम (रु.)	प्रकरणे	रक्कम (रु.)
(१)	(२)	(३)		(४)	
१	सुरवातीची शिल्लक	३९४४५	५१५६२६३२१२	३९७१४	५४४७७३११७५
२	नवीन प्रकरणे	३४५	३०३९५८१०३	२४४	१३६५७४२१९
३	एकूण प्रकरणे	३९७४०	५४६०२२१३१५	३९९५८	५५८४३०५३९४
४	निकाली निघालेली प्रकरणे	७६	१२४९०१४०	१५५	१००४५१२८०
५	प्रलंबित प्रकरणे	३९७१४	५४४७७३११७५	३९८०३	५४८३८५४११४

टीप.— २०२२-२०२३ वर्षाची माहिती सप्टेंबर, २०२२ पर्यंतची आहे.

(ब) लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल :

(I) पंचायती राज संस्थांच्या लेखापरीक्षणाचा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल :

पंचायतीराज संस्थावरील लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाद्वारे पंचायतीराज संस्थाच्या वार्षिक लेखापरीक्षण अहवालांच्या आधारे संकलित केला जातो. गंभीर चुकांवर आणि अनियमिततेवर विशेष लक्ष केंद्रित करून पंचायतीराज संस्थांच्या आर्थिक स्थितीचे सर्वसमावेशक विश्लेषण या अहवालात असते. हा अहवाल स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाद्वारे दर वर्षी ग्रामविकास विभागाला सादर केला जातो जो प्रतीवर्षी ग्रामविकास विभाग महाराष्ट्र विधिमंडळासमोर ठेवते. सन २०१७-२०१८ साठी पंचायतीराज संस्थाचा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवालास राज्य विधानमंडळाकडून मान्यता देण्यात आलेली आहे.

तर सन २०१८-२०१९ साठी पंचायती राज संस्थाचा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल ग्रामविकास विभागाला सादर करण्यात आलेला आहे. तसेच सन २०१९-२०२० चा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल तयार करण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे.

(II) नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल :

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाद्वारे नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल तयार केले जातात, ज्यामध्ये गंभीर चुकांवर आणि अनियमिततेवर विशेष लक्ष केंद्रित करून त्यांच्या आर्थिक कामकाजाचे व्यापक विश्लेषण दिले जाते. हा अहवाल स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाद्वारे नगरविकास विभागाकडे सादर करून तो महाराष्ट्र विधीमंडळासमोर ठेवला जातो. सन २०१४-२०१५ या वर्षाचा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल विधीमंडळासमोर ठेवण्यात आला आहे. सन २०१५-१६ चा लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल तयार करण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे.

------***------

प्रकरण ४

आर्थिक वर्ष २०२३-२४ साठीच्या कामाचा आढावा

(अ) आर्थिक वर्ष २०२३-२०२४ लेखापरीक्षण करण्यात येणाऱ्या संस्थांचा तपशील :

(प्रलंबित लेखापरीक्षणासह)

अ. क्र. (१)	संस्था (२)	वित्तीय वर्ष २०२०-२१ लेखा परीक्षण पूर्ण केलेले घटक (३)	वित्तीय वर्ष २०२२-२३* प्रलंबित लेखापरीक्षण घटक (४)	वित्तीय वर्ष २०२३-२४ चे नियमीत लेखापरीक्षण घटक (५)
१	जिल्हा परिषद	३४	३४	३४
२	पंचायत समिती	३५१	३५१	३५१
३	ग्रामपंचायत	२६९३६	३६९१०	२७८४८
४	नगरपालिका	२४१	३४९	२४५
५	नगरपंचायती	७३	१७५	१३८
६	महानगरपालिका	सन २०१६-१७, २०१७-१८ लेखा परीक्षण प्रगतीत	१३७	२७
७	महानगरपालिका परिवहन उपक्रम		२६	६
८	महानगरपालिका शिक्षण मंडळे		३	०
९	कृषि विद्यापिठे	लेखापरीक्षण प्रगतीत	६	४
१०	पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ	लेखापरीक्षण प्रगतीत	६	१
११	संकिर्ण संस्था	लेखापरीक्षण प्रगतीत	५९४	२२६
	एकूण	**२७६३५**	**३८५९१**	**२८८८०**

***टीप.—** २०२२-२३ वर्षाची माहिती सप्टेंबर, २०२२ पर्यंतची आहे.

(ब) सन २०२३-२४ या आर्थिक वर्षासाठी ग्रामपंचायतींच्या कामाचे घटक :—

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाद्वारे ज्या ग्रामपंचायतींचे वार्षिक उत्पन्न रु. २५,००० पेक्षा जास्त आहे अशा ग्रामपंचायतींचे लेखापरीक्षण केले जाते. एक वर्षाचे लेखापरीक्षण एक घटक म्हणून मानले जाते. सन २०२१-२२ या वर्षासाठी २७८४८ ग्रामपंचायत घटकाचे नियमित लेखापरीक्षण सुरू आहे.

पंचायतीराज मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या शिफारशीनुसार सन २०२०-२१ या आर्थिक वर्षापासून १४ व्या व १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत प्राप्त झालेल्या अनुदानाचे ग्रामपंचायत खात्याचे लेखापरीक्षण करण्याकरिता AOL(Audit Online System) या संगणक प्रणालीचा महाराष्ट्र राज्याने स्वीकार केला आहे. त्यानुषंगाने संचालनालयाने सन २०१९-२० या आर्थिक वर्षाचे ग्रामपंचायतींचे २०% लेखापरीक्षण AOL(Audit Online System) या संगणक प्रणालीवर पूर्ण करण्याचे लक्ष्य साध्य केले आहे. तसेच सन २०२०-२१ या आर्थिक वर्षाकरिता प्राप्त अनुदानाचे ९७% ग्रामपंचायत लेखापरीक्षण AOL(Audit Online System) संगणक प्रणालीवर माहे नोव्हेंबर, २०२२ पर्यंत पूर्ण केले आहे व उर्वरित २.५ % ग्रामपंचायतीचे अभिलेखे लेखापरीक्षणास सादर करण्यात आले नाही .

ग्रामपंचायतीचे ग्रामनिधीचे माहे डिसेंबर, २०२२ अखेर सन २०१५-१६, २०१६-१७, २०१७-१८, २०१८-१९ २०१९-२० व २०२०-२१ साठी अनुक्रमे ५६४, ७०४, ८२८, १०५६, ९१३ व ७३६ ग्रामपंचायत लेखापरीक्षण घटक प्रलंबित आहेत. सदर या वित्तीय वर्षाचे प्रलंबित घटकांचे लेखा परीक्षण घटक नियमित लेखापरीक्षणासोबतच हाती घेतले आहेत, ते जून, २०२३ पर्यंत पूर्ण होईल.

वार्षिक उत्पन्नानुसार लेखापरीक्षण करावयाच्या ग्रामपंचायतींची संख्या दर्शविणारा तक्ता खालीलप्रमाणे आहे :

अ.क्र. (१)	ग्रामपंचायतीचे वार्षिक उत्पन्न (२)	२०२३-२०२४ मध्ये लेखापरीक्षण करण्यात येणाऱ्या ग्रामपंचायतींची संख्या (३)
१	उत्पन्न रु. २५,००० ते रु. ५,००,०००	८७८३
२	उत्पन्न रु. ५,००,००० ते रु. २५,००,०००	१२४०३
३	उत्पन्न रु. २५,००,००० पेक्षा जास्त	६६६२
	एकूण	**२७८४८**

(क) सशुल्क लेखापरीक्षण संस्था :

मुंबई स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम १९३०, त्यानंतरच्या सुधारणा आणि महाराष्ट्र ग्रामपंचायत लेखापरीक्षण नियम, १९६१ मधील तरतुदी अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या संस्थांच्या लेखापरीक्षणासाठी कोणतेही लेखापरीक्षा शुल्क आकारले जात नाही. तथापि, महाराष्ट्र शासनाच्या निर्देशानुसार संकिर्ण संस्थांचे सशुल्क लेखापरीक्षण केले जाते. वित्त विभागाचे परिपत्रक क्र. संकीर्ण-२०१९/ प्र.क्र.३९/कोषा प्रशा ४, दिनांक २ ऑगस्ट २०१९ नुसार संकिर्ण संस्थांचे लेखापरीक्षणाकरीता शुल्क निर्धारीत केले आहे. त्यानुसार संबंधित लेखापरीक्षण झालेल्या सशुल्क संस्थेस शुल्क आकारले जाते.

तथापि स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाला पुढील संस्थांकडून आकारण्यात आलेले एकूण लेखापरीक्षण शुल्क अद्याप प्राप्त झालेले नाही.

संकिर्ण संस्थांकडे प्रलंबित असलेले लेखापरीक्षण शुल्क :

अ. क्र. (१)	तपशिल (२)	२०२१-२०२२ (३)	२०२२-२०२३ (४)
१	एकूण संस्था	६६	६९
२	प्रारंभिक प्रलंबित लेखापरीक्षण शुल्क (रुपयामध्ये)	१८९१३७२५	५३३५४३२९
३	लेखापरीक्षण कालावधीत वसूलपात्र शुल्क (रुपयामध्ये)	४११११३६५५	२३६१६३९४
४	एकूण लेखापरीक्षण शुल्क (रुपयामध्ये)	**६००२७३८०**	**७६९७०७२३**
५	वसूल कलेले शुल्क (रुपयामध्ये)	६६७३०५१	३५९११६७
६	शिल्लक लेखापरीक्षण शुल्क (रुपयामध्ये)	**५३३५४३२९**	**७३३७९५५६**

टीप.— २०२२-२०२३ वर्षाची माहिती सप्टेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

विशेष लेखापरीक्षण :-

(अ) जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे विशेष लेखापरीक्षण :

वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र. संकिर्ण-२०१७/ प्र.क्र.३६/ कोषा. प्रशा-४ दिनांक ३० मे २०१७ अन्वये नगरविकास विभाग/ विभागीय आयुक्त/जिल्हाधिकारी यांच्याकडून आलेल्या प्रस्तावानंतर मुंबई स्थानिक निधी लेखापरीक्षा नियम, १९३१ च्या नियम क्रमांक १५ नुसार नियमित वार्षिक लेखापरीक्षणाव्यतिरिक्त, पंचायती राज संस्था व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे विशेष लेखापरीक्षण केले जाते.

सन २०२१-२२ आणि २०२२-२३ या आर्थिक वर्षाची विशेष लेखापरीक्षणाची स्थिती :—

अ. क्र.	तपशिल	विशेष लेखापरीक्षणाचे घटक		श्रमदिन
		संस्था	घटक	
१	२०२१-२०२२	१	२	३०७
		१	५	४९१
२	२०२२-२०२३	०	०	०
		०	०	०

टीप.— वर्ष २०२२-२०२३ ची माहिती सप्टेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

(ब) ग्रामपंचायतींचे विशेष लेखापरीक्षण :

महाराष्ट्र ग्रामपंचायत हिशोब तपासणी, १९६१ च्या नियम ८ नुसार व जिल्हाधिकारी किंवा पंचायत समिती किंवा जिल्हा परिषदेच्या स्थायी समितीच्या प्रस्तावानुसार वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र. संकिर्ण-२०१७/ प्र.क्र.३६/कोषा. प्रशा-४ दिनांक ३० मे २०१७ अन्वये ग्रामपंचायत लेख्यांचे विशेष लेखापरीक्षण केले जाते.

सन २०२१-२२ आणि २०२२-२३ या आर्थिक वर्षात ग्रामपंचायतींच्या विशेष लेखापरीक्षणाची स्थिती :—

अ. क्र.	तपशिल	विशेष लेखापरीक्षणाचे घटक		श्रमदिन
		संस्था	घटक	
१	२०२१-२०२२	१५३	१५३	१०५
२	२०२२-२०२३	१	३	११

टीप.— वर्ष २०२२-२०२३ ची माहिती सप्टेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

------***------

प्रकरण-५

ई-गव्हर्नन्सच्या दिशेने

महाराष्ट्र सरकारने सन २०११ मध्ये सरकारी यंत्रणेमध्ये अधिक कार्यक्षमता जबाबदारी आणि पारदर्शकता आणण्यासाठी ई-गव्हर्नन्स धोरण स्विकारले. त्यानुसार स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाने धोरणाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी विविध उपाययोजना केल्या आहेत.

(i) महाराष्ट्र स्थानिक निधी लेखापरीक्षा (MahaLFA)

www.mahalfa.maharashtra.gov.in :

हे स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागासाठीचे वेब पोर्टल आहे, या वेब पोर्टलवर विभागाविषयी इतिहास, लेखापरीक्षकाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या, लेखापरीक्षणाची नियमित संरचना, कायदे व नियमावली या सारखी माहिती, नागरीकाची सनद, ज्येष्ठता सूची, रिक्त पदे, बदली आणि पदोन्नतीचे आदेश, माहिती अधिकार अंतर्गत माहिती इ. माहिती नमुद केली आहे.

(ii) महाराष्ट्र लेखापरीक्षण माहिती प्रणाली : (MAINS)

www.mains.maharashtra.gov.in

लेखापरीक्षण प्रक्रिया स्वयंचलित करण्यासाठी आणि लेखापरीक्षण परिच्छेदाचा संमंक (डेटाबेस) तयार करण्यासाठी ही प्रणाली राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र (NIC), पुणे च्या मदतीने विकसित केली आहे. सदर प्रणाली लेखापरीक्षण नियोजनापासून ते लेखापरीक्षण अहवाल तयार करण्यापर्यंत लेखापरीक्षणाची पूर्ण प्रक्रिया स्वयंचलित पद्धतीने करते. तसेच ही प्रणाली लेखापरीक्षणाचे अनुपालन, देखरेख आणि पुनर्विलोकन अहवाल तयार करणेदेखील सुलभ करते. प्रणाली ची मुख्य वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेतः

- यात लेखापरीक्षणाची पूर्व तयारी, लेखापरीक्षण कालावधीत परिच्छेद तयार करणे, लेखापरीक्षणानंतरचे अनुपालन इ. बाबी वर देखरेख करणे समाविष्ट आहे.
- लेखापरीक्षणाचे वेळापत्रक तयार करणे, लेखापरीक्षण परिच्छेद प्रक्रिया, संकलन आणि लेखापरीक्षण अहवाल तयार करण्यासंबंधी ऑनलाइन कार्ये करते. तसेच ऑनलाइन पुनर्विलोकन लेखापरीक्षण अहवाल व त्याचे अनुपालन प्रक्रिया तयार करण्याबाबत नजीकच्या भविष्यात नियोजित केली आहे.
- यामध्ये ऑफलाइन टेम्पलेट्सद्वारे प्रारूप लेखापरीक्षण परिच्छेद तयार करण्याची आणि नंतर प्रणालीवर ऑनलाइन अपलोड करण्याची सुविधा आहे.
- डेटा अपलोड करण्यापूर्वी (लेखापरीक्षण परिच्छेद) ऑफलाइन मोडमध्ये Document Verification Utility (DVU) टेम्प्लेटद्वारे प्रक्रिया केली जाते आणि प्रमाणित केली जाते.
- सदर प्रणाली महाराष्ट्र राज्य डेटा केंद्र, चौथा मजला, नवीन प्रशासकीय इमारत, मंत्रालयासमोर, मुंबई येथून संचालित केली जाते.
- स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडून परिच्छेदाचे अनुपालन स्वीकारण्यासाठी L-CAP पोर्टल सक्रिय करण्यात आले आहे.
- पंचायती राज स्वराज्य संस्थांचे लेखापरीक्षण पुनर्विलोकन अहवाल तयार करण्यासाठी RAR पोर्टल कार्यान्वित करण्यात आले आहे.

संचालनालय, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा, महाराष्ट्र राज्य यांनी MAINS प्रणाली विकसित केलेली आहे. पंचायती राज संस्थांच्या लेखा परीक्षणाचा आढावा अहवाल तयार करण्यासाठी तसेच स्थानिक स्वराज्य संस्थांद्वारे परिच्छेदाचे अनुपालन करण्यास मान्यता देण्यासाठी L-CAP पोर्टल व RAR पोर्टलमध्ये SMS सुविधा लागू करण्यात आली आहे.

ई स्वाक्षरी (E-sign) :

स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालय महाराष्ट्र राज्य यांनी विकसित केलेल्या MAINS प्रणालीद्वारे संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांना आगाऊ लेखापरीक्षण सूचना पत्र, कार्यालयीन आदेश, वार्षिक लेखापरीक्षण अहवाल, अर्धसमास पत्रे इ. ई-स्वाक्षरीद्वारा तयार केले जातात आणि दिनांक १४.१०.२०२१ पासून संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांना इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने (SMS) संप्रेषित केले जातात.

परिच्छेद अनुपालन पोर्टल :–

L-CAP (LOCAL FUND COMPLIANCE OF AUDIT PARA)

राष्ट्रीय सुचना विज्ञान केंद्र (NIC), पुणे मार्फत MAINS प्रणालीवर सदर पोर्टल उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. या पोर्टलवर, जिल्हा परिषद व पंचायत समित्यांनी सन २०१३-२०१४ पासूनचे प्रलंबित परिच्छेदांचे अनुपालन तयार करून प्रलंबित परिच्छेद ऑनलाइन सादर करणे आवश्यक आहे. स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभागाने MAINS प्रणालीवरील विहित कार्यपद्धतीनुसार, सह-संचालक आणि सहाय्यक संचालक, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा यांनी ऑनलाइन प्राप्त झालेल्या अनुपालनावर कारवाई करणे आवश्यक आहे.

L-CAP पोर्टल १२ जिल्ह्यांमध्ये प्रायोगिक तत्त्वावर कार्यान्वित करण्यात आले. १ नोव्हेंबर २०१९ पासून, L-CAP पोर्टल सर्व जिल्ह्यांमध्ये स्विकारण्यात आले आहे. सर्व जिल्ह्यांतील जिल्हा परिषद, पंचायत समिती कार्यालयांनी २०१३-२०१४ च्या लेखापरीक्षण वर्षातील प्रलंबित परिच्छेद L-CAP PORTAL द्वारे स्थानिक निधी लेखापरीक्षा कार्यालयास सादर करण्याची प्रक्रिया सुरू केली आहे. राष्ट्रीय सुचना विज्ञान केंद्र (NIC), पुणे यांच्या समन्वयाने जिल्हा परिषद कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात आले असून त्यानुसार प्रलंबित परिच्छेदांचे अनुपालन स्थानिक निधी लेखापरीक्षा कार्यालयाकडून L-CAP PORTAL मार्फत करण्यात येत आहे.

Audit Online System (AOL): (ऑनलाईन लेखापरीक्षण प्रणाली)

पंचायती राज मंत्रालय, भारत सरकार यांनी दिनांक १५ एप्रिल २०२० रोजी सर्व राज्यांसोबत व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंगचे आयोजन केले आणि १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशींवर विशेष भर देवून ग्रामपंचायतीचे लेखापरीक्षण ऑडिट ऑनलाइन प्रणालीद्वारे करणेबाबत चर्चा केली. त्यानुसार महाराष्ट्र राज्याने वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये AOL प्रणालीचा स्वीकार केला आहे.

पंचायती राज मंत्रालयाने (MoPR) सुरू केलेल्या ई-पंचायत मिशन मोड (e-Panchayat Mission Mode)च्या प्रकल्पांतर्गत पंचायत एंटरप्राइझ सूटचा (Panchayat Enterprise Suite) (PES) एक भाग म्हणून विकसित केलेल्या सामान्य आणि मुक्त स्रोत प्रणाली पैकी एक ऑडिट ऑनलाइन (AOL) प्रणाली आहे. ऑडिट ऑनलाईन(AOL) प्रणाली पंचायतींच्या तिन्ही स्तरांवर जसे की जिल्हा परिषद, गट विभाग (पंचायत समिती) आणि ग्रामपंचायत यांच्या खात्यांचे आर्थिक लेखापरीक्षण सुलभ करते. लेखापरीक्षणाचे समकक्ष विभाग (राज्य महालेखापरीक्षक व स्थानिक निधी लेखापरीक्षा विभाग) आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था (ULBs) ऑडिट ऑनलाईन (AOL) प्रणालीच्या प्रक्रियेनुसार अंतर्गत लेखापरीक्षण आणि बाह्य लेखापरीक्षण अशा दोन्ही लेखापरीक्षणासाठी तपशील अभिलेखबद्ध करण्याची सुविधा देते. ही आज्ञाप्रणाली (सॉफ्टवेअर) केवळ लेख्यांचे ऑनलाइन आणि ऑफलाइन लेखापरीक्षणच करीत नाही तर लेखापरीक्षणात सामील असलेल्या लेखापरीक्षकांच्या आणि लेखापरीक्षण पथकाच्या संबंधित यादीसह लेखापरीक्षकाच्या मागील लेखापरीक्षण नोंदी ठेवण्याच्या उद्देशाने देखील काम करते. ही प्रणाली एक चांगले वित्तीय लेखापरीक्षणाचे साधन म्हणून काम करते तसेच लेखापरीक्षणाची पारदर्शकता आणि जबाबदारी सुधारते. तसेच माहिती सार्वजनिक अनुक्षेत्र (डोमेन) मध्ये आणि इतर PES अनुप्रयोगांद्वारे वापरण्यासाठी उपलब्ध आहे.

------***------

प्रकरण ६

परिशिष्ट १

अर्थसंकल्पिय तरतूद (रुपये हजारात)

तपशिल	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३			सुधारलेले अंदाज २०२२-२०२३			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४		
	अनिवार्य	कार्यक्रम	एकुण	अनिवार्य	कार्यक्रम	एकुण	अनिवार्य	कार्यक्रम	एकुण	अनिवार्य	कार्यक्रम	एकुण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
उद्दिष्टनिहाय वर्गीकरण - वित्त विभाग - मागणी क्रमांक जी - ५ २०५४ , कोषागार व लेखा प्रशासन (००) ०९८ - स्थानिक निधी लेखापरीक्षा (००) (०१) मुख्य लेखापरीक्षक, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा (२०५४०१११) * (अनिवार्य)												
०१ वेतन	९३४९५८	०	९३४९५८	१०८४१२४	०	१०८४१२४	१०९४१२४	०	१०९४१२४	११९२५३६	०	११९२५३६
०२ मजूरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
०३ अतिकालिक भत्ता	४२	०	४२	३९२	०	३९२	१०५	०	१०५	२२०	०	२२०
०६ दूरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	२०८०	०	२०८०	३३१८	०	३३१८	२९८६	०	२९८६	३३१८	०	३३१८
१० कंत्राटी सेवा	१०६४६	०	१०६४६	११९२९	०	११९२९	१००१६	०	१००१६	११९२९	०	११९२९
११ देशांतर्गत प्रवास खर्च	११४९९	०	११४९९	२२१२३	०	२२१२३	१५४८६	०	१५४८६	२१९४२	०	२१९४२
१३ कार्यालयीन खर्च	१२८६९	०	१२८६९	२५८५८	०	२५८५८	१८०४६	०	१८०४६	२७१५१	०	२७१५१
१४ भाडे, पट्टी व कर	५६५१	०	५६५१	७४५२	०	७४५२	७४५२	०	७४५२	७४५२	०	७४५२
१६ प्रकाशने	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७ संगणक खर्च	७८५०	०	७८५०	१८८८४	०	१८८८४	१३२१९	०	१३२१९	१९७४२	०	१९७४२
२४ पेट्रोल, तेल व वंगण	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८ व्यावसायिक सेवा	३०	०	३०	५०	०	५०	४३	०	४३	५०	०	५०
एकूण - ०९८, स्थानिक निधी लेखापरीक्षा	९८५६२५	०	९८५६२५	११७३३३०	०	११७३३३०	११६१४७७	०	११६१४७७	१२८३५४०	०	१२८३५४०

परिशिष्ट - २
पदनिहाय विवरणपत्र

अ.क्र.	पदनाम	संवर्ग	वेतनमान	मंजूर पदे	भरलेली पदे (सप्टेंबर २०२२ अखेर)	रिक्त पदे (सप्टेंबर २०२२ अखेर)
१	संचालक	संचालक	S-२९ १३११००-२१६६००	१	१	०
२	सह संचालक	सह संचालक	S-२५ ७८८००-२०९२००	८	६	२
३	उप संचालक	गट अ (वरिष्ठ)	S-२३ ६७७००-२०८७००	४	३	१
४	सहाय्यक संचालक	गट अ (कनिष्ठ)	S-२० ५६१००-१७७५००	५७	४४	१३
५	लेखापरीक्षा अधिकारी	गट ब (राजपत्रित)	S-१६ ४४९००-१४२४००	६७	५८	९
६	सहाय्यक लेखापरीक्षा अधिकारी	गट ब (राजपत्रित)	S-१५ ४१८००- १३२३००	१६१	११४	४७
७	वरिष्ठ लेखापरीक्षक	गट क	S-१३ ३५४००-११२४००	२०३	१५९	४४
८	कनिष्ठ लेखापरीक्षक	गट क	S-१० २९२००-९२३००	६२०	४७८	१४२
९	लघुलेखक (वरिष्ठ श्रेणी)	गट क	S-१५ ४१८००-१३२३००	१	१	०
१०	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	गट क	S-१४ ३८६०० - १२२८००	७	३	४
११	लेखापरीक्षा लिपिक	गट क	S-६ १९९००-६३२००	१५३	१३०	२३
				१२८२	**९९७**	**२८५**
१२	वाहन चालक	गट क	S-६ १९९००- ६३२००	४२	४	३८
१३	नाईक / दप्तरी / रोनिओ	गट ड	S-३ १६६००-५२४००	२०	१३	७
१४	शिपाई	गट ड	S-१ १५०००-४७६००	७५	३६	३९
१५	पहारेकरी	गट ड	S-१ १५००० -४७६००	०	०	०
				१३७	५३	८४
	एकूण			**१४१९**	**१११२**	**३०७**

वित्त विभाग शासन निर्णय क्र. सेवाप्र-२०२०/प्र.क्र.१४/कोषा प्रशा-३, दिनांक २२ डिसेंबर, २०२१ अन्वये स्थानिक निधी लेखापरीक्षा संचालनालयाच्या सुधारीत आकृतिबंध मंजूर करण्यात आलेला आहे. सदर आकृतीबंधात १२८२ नियमित पदांना मंजुरी देण्यात आली असून वाहन चालक, नाईक/दफ्तरी/रोनिओ, शिपाई हे संवर्ग मृत संवर्ग म्हणून घोषित केले आहेत. सदर पदावर कार्यरत कर्मचाऱ्यांची सेवा अधिसंख्य पदावर वर्ग करावयाची असून पद रिक्त झाल्यानंतर बाह्ययंत्रणेद्वारे भरावयाचे आहे.

परिशिष्ट ३

कार्यरत महिला अधिकारी/ कर्मचारी यांची सांख्यिकीय माहिती दर्शविणारे विवरणपत्र

अ.क्र.	संवर्ग	वर्ष	एकूण कर्मचारी	पुरूष कर्मचारी संख्या	महिला कर्मचारी संख्या	अल्पवयीन मुलींशी विवाह केलेल्या प्रकरणांची संख्या	हुंडा प्रतिबंधक कायद्यानुसार उदभवलेल्या प्रकरणांची संख्या	महिलांच्या लैंगिक छळाबाबतची प्रकरणे कार्यवाही / संख्या	उपाययोजना / केलेली कार्यवाही / शेरा
१	गट अ	२०२१-२०२२	५७	४२	१५	०	०	०	-
		२०२२-२०२३	५४	३९	१५	०	०	०	-
२	गट ब (राजपत्रित)	२०२१-२०२२	१८३	१५८	२५	०	०	०	-
		२०२२-२०२३	१७५	१४८	२७	०	०	०	-
३	गट क	२०२१-२०२२	८१५	६१०	२०५	०	०	१	श्री. कि.अ. इंगोले यांचे विरुध्द महिला कर्मचारी यांचे लैंगिक शोषण छळाबाबतचे प्रकरणी विभागीय चौकशी पूर्ण झालेली असून अंतिम निर्णय होणे बाकी आहे.
		२०२२-२०२३	७९०	५८६	२०४	०	०	१	-
४	गट ड	२०२१-२०२२	५२	४५	७	०	०	०	-
		२०२२-२०२३	५०	४३	७	०	०	०	-
	एकूण	२०२१-२०२२	**११०७**	**८५५**	**२५२**	०	०	१	-
		२०२२-२०२३	**१०५०**	**८१६**	**२३४**	०	०	०	-

टीप - सन २०२२-२३ ची माहिती माहे सप्टेंबर २०२२ अखेरची आहे

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई